

GESPREK MET ... PROF. STORME.

H. DUBOIS

Prof. Storme is gewoon hoogleraar aan de R.U.G., waar hij privaatrechtelijk procesrecht doceert, en buitengewoon hoogleraar aan de U.F.S.I.A.. (algemene rechtsleer). Hij stelde het bekende abortus-rapport op, dat aan de basis lag van de besprekingen daaromtrent op het jongste C.V.P. congres. Vorig jaar hield hij te Antwerpen een voordracht, waar hij op frappante wijze de gebreken van de rechtsverstrekking voor de schijnwerpers haalde. Vooral dit laatste heeft Jura Falconis ertoe aangezet dit onderwerp nogmaals aan te snijden.

Wij geven dit gesprek niet woordelijk weer. U leest alleen de essentie van de antwoorden van Prof. Storme op onze vragen. Wel is de stof ingedeeld in enkele deelonderwerpen.

Traagheid en onaangepastheid van de rechtsverstrekking.

Het is uiteraard zo, dat men vele excuses kan invoeren om de bijna spreekwoordelijke traagheid van onze rechtbanken te verontschuldigen; stukken moeten ingeruild worden, conclusies moeten genomen worden, enz. Maar aan de andere kant mag men toch niet vergeten, dat deze traagheid op zichzelf reeds een zekere onrechtvaardigheid behelst. Zij speelt nl. steeds in het voordeel van hem, die tijd en geld genoeg heeft om de procedure te laten aanslepen, terwijl de rechtzoekende die een

uitspraak broodnodig heeft steeds meer in zijn vertrouwen op onze rechtbanken wordt teleurgesteld. Dit zet ons ertoe aan, meer aandacht te besteden aan de problemen van een snelle en efficiënte rechtsbedeling, dan dit het geval was bij de meer traditionele auteurs van het procesrecht.

Het is duidelijk, dat het probleem niet op te lossen is door het aantal rechters zonder meer te verdubbelen. Wel moet er naar betere werkmethodes worden gestreefd. Een positieve evolutie in die zin is de instelling van een enige rechter in de burgerlijke rechtbank. Prof. Storme is steeds voorstander geweest van dit systeem, dat zeer goed blijkt te functioneren en hij stelt dan ook voor dit systeem te veralgemenen tot alle rechtbanken van eerste aanleg. Deze uitbreiding zou het op zichzelf reeds onnodig maken rechters bij te benoemen. Dit alles veronderstelt weliswaar nieuwe opvattingen over selectie en benoeming van de magistraten.

Opleiding

Men kan echter de onaangepastheid van onze rechtbanken aan hun taak niet aan één bepaalde factor toeschrijven. Zeker heeft het geen zin bepaalde groepen zoals «de rechters», «de advocaten» te beladen met alle zonden van Israël. De gebreken die aan het licht komen vinden hun oorsprong in de fundamenteën zelf van het procesrecht. De geest van de procedure weerspiegelt zich in onze donkere, pompeuze rechtsgebouwen : de rechtzoekenden worden erdoor afgeschrikt, overdonderd, en ze verdwalen erin. De verhouding rechtzoekende - rechtbank is er een van wantrouwen. Enkel de «ingewijden», (te herkennen aan het zwarte kleed, waarmede ze zich na de wijding omhullen) voelen zich in deze wereldvreemde tempel thuis.

Een mogelijkheid tot oplossing is volgens Prof. Storme het ombouwen van de rechtbank tot een permanente dienst voor rechtsverstrekking. Elk van de magistraten zou dagelijks permanent ter beschikking moeten staan van het grote publiek. Dit zou voor de rechtzoekende een onmiddellijk beroep op de rechtbank mogelijk kunnen maken. De advocaat zou niet meer steeds de noodzakelijke tussenpersoon zijn, die het persoonlijk contact tussen de rechtzoekende en de rechtsprekende verhindert. Enkel dit persoonlijk contact kan het grote publiek de weg naar en het vertrouwen in de rechtbank doen vinden. Uiteraard maakt die omwenteling ook een revalorisatie noodzakelijk van het beroep van rechter, niet alleen qua installatie, documentatie enz. maar ook wat de financiële kant van het beroep betreft, een gebied waarop de rechters zeer dikwijls bij andere staatsambtenaren worden achteruitgesteld.

Rechtshulp

Het is het instampen van een open deur te beweren, dat de rechtshulp in onze maatschappij niet adequaat georganiseerd is. Enerzijds vindt de «mindere man» zeer moeilijk de weg naar het gerecht. Hij zal zijn rechten dus minder goed doen gelden, wat op zichzelf reeds een sociale onrechtvaardigheid is. Beter dan een «gratis advocaat» zou het zijn het imago en de structuur van de rechtbank te veranderen in die zin, dat de

toegang tot het gerechtsgebouw minder drempelvrees bij het grote publiek zou opwekken. Anderzijds is de gratis dienst van de jonge advocaat aan de gemeenschap wel zeer idealistisch, maar sociaal gezien is dit onbetaalde werk onaanvaardbaar. In tal van buurlanden wordt deze dienst door de staat vergoed. Een vergoeding van het Pro Deo was ook voorzien in de begroting van justitie, maar ze is weggefallen omwille van de bezuinigingspolitiek van de regering, wat door Prof. Storme wordt aangeklaagd.

Het initiatief van de wetswinkel werd door Prof. Storme gestimuleerd en toegejuicht (zonder dat hij alle stellingen bijtreedt die door de Gentse wetswinkel worden verkondigd, of al hun werkmethodes goedkeurt) en wel om drie redenen :

- 1) Het initiatief heeft de aandacht gevestigd op de leemten in de rechtshulp.
- 2) Het heeft in bepaalde gevallen concrete hulp geboden buiten het bestaande systeem.
- 3) Het is een goede aanvulling van het theoretische onderricht voor de studenten die eraan deelnemen.

Wel acht hij het wenselijk dat dit initiatief in de toekomst zou begeleid worden hetzij door de Rechtsfaculteit, hetzij door de balie, zoals dit o.m. in Nederland meestal het geval is.

Procedure - onderwijs

Er worden twee essentiële vereisten gesteld aan goed procedure-onderwijs :

- 1) De algemene basisfilosofie van het proces moet aan het licht gebracht worden. Procedureregels zijn geen willekeurige spelregels, ze zijn historisch gegroeid, en hebben (of hadden) een duidelijk omschreven reden van bestaan. vb. Waarom moet de vreemde eiser borgstelling verlenen ? enz. Deze basisfilosofie moet kritisch worden toegelicht.
- 2) Men moet durven aanknopen met de dagelijkse realiteit in het gerechtsgebouw. Men moet aantonen, hoe bepaalde artikels van het gerechtelijk wetboek door de sleur en slenter van het rechtsleven worden geïnterpreteerd en soms omgebogen.

De procedure is het kader binnen hetwelk de rechter recht moet spreken : het proces moet werkelijk een «pro-cedere» zijn, het konflikt, en de volutie van het recht zelf moeten voortgestuwd worden tijdens de loop van het geding. In die zin maakt de rechter bij de uitspraak telkens een politieke keuze. De tijd dat de rechter verondersteld werd de «bouche de la loi» te zijn is lang voorbij. De rechter mag geen vonnis vellen dat, gezien in het geheel van een rechtspraak, bij het lezen maatschappelijk onbehagen verwekt. Er zal ongetwijfeld steeds een onbehagen zijn, al ware het slechts bij de verliezende partij. Het ware nochtans wenselijk dat het vonnis in de hoogst mogelijke mate door de meerderheid van de rechtsgenoten als rechtmatig zou worden ervaren. Dit zou meestal een slecht vonnis zijn. Natuurlijk is de rechter gebonden door de tekst van de wet, maar tenslotte heeft de wet slechts de gevolgen die de rechter eraan wil verlenen.

Klassejustitie

Het is een feit dat rechters globaal genomen uit een bepaalde sociale klasse komen. Men mag echter niet beweren dat ze, op individuele uitzonderingen na, een oordeel vellen in functie van een bepaalde sociale laag. Het rechtvaardigheidsbegrip staat bij onze rechters nog steeds hoger aangeschreven dan eender welk klassebewustzijn. Wel is het zo, dat een brok levende werkelijkheid ontsnapt aan een groep mensen, die uit een bepaalde sociale klasse voortkomen. Dit kan men echter aan de hele juristenstand verwijten, niet alleen aan de rechters. Ons hele juristendom staat teveel los van de maatschappij. Dit kan echter verholpen worden door een aanpassing in de opleiding. De toekomstige magistraten zouden een opleiding moeten krijgen, waardoor ze tegelijkertijd grondig juridisch geschoold zijn, en toch in staat zijn de concrete problemen van een bepaalde maatschappelijke groep te onderkennen (Empathie in de rechtspraak).

Dit leidt ons trouwens tot de slotconclusie :

Heel de hervorming van de rechtsbedeling moet beginnen bij een aanpassing in de opleiding van de juristen. De nadruk in de rechtsstudies moet nog steeds meer vallen op het sociale, ethische, historische, filosofische, menselijke in het recht, en niet meer exclusief op het juridisch-technische.